

1.2. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΤΟΜΕΙΣ;

ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ
ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΖΩΗ
ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ-ΚΟΣΜΟΣ

ΧΩΡΕΣ-ΜΕΛΗ

Τι είναι οι θεματικοί τομείς

Ετυμολογία-σημασία

Τομέας > τέμνω = τμήμα / υποδιαίρεση ενός συνόλου

Θεματικοί τομείς στην έκθεση καλούνται οι συστηματοποιημένες γνώσεις των μαθημάτων γενικής παιδείας (Ψυχολογία, Οικονομία, Φιλοσοφία, Κοινωνιολογία, Ηθική, Αισθητική, Πολιτικές επιστήμες, Περιβαλλοντικές επιστήμες, Ιστορία κ.λπ.) που μελετούν το φυσικό περιβάλλον, τον άνθρωπο, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Επομένως, οι θεματικοί τομείς είναι συστηματοποιημένες γνώσεις αναφορικά με τις **περιβαλλοντικές συνθήκες** που διαμορφώνουν και επηρεάζουν το βιοτικό επίπεδο και την ποιότητα ζωής του ανθρώπου.

Άνθρωπος και περιβαλλοντικές συνθήκες

Περιβάλλον : Στην ψυχολογία ο όρος περιβάλλον σημαίνει την εξωτομική πραγματικότητα, ό,τι δηλαδή βρίσκεται γύρω από το άτομο.

Σύμφωνα με τα πορίσματα της ψυχολογία και της κοινωνιολογίας κάθε χαρακτηριστικό της ανθρώπινης συμπεριφοράς (θετικής ή αρνητικής) είναι αποτέλεσμα της συνεχούς αλληλεπίδρασης **του γενετικού** παράγοντα και του **περιβαλλοντικού**, δηλαδή των περιβαλλοντικών συνθηκών.

A. Γενετικός είναι ο παράγοντας που προικοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη με ορισμένες δυνατότητες ανάπτυξης. Ο γενετικός κώδικας προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά που κληρονομεί ο άνθρωπος από τους γεννήτορές του (**βιολογικά, πνευματικά, ψυχικά**) Τα εξωτερικά χαρακτηριστικά όπως π.χ. το ύψος, το χρώμα των μαλλιών, των ματιών και του δέρματος, η σωματική διάπλαση αλλά και τα εσωτερικά χαρακτηριστικά όπως η νοημοσύνη, ο ψυχισμός, η ιδιοσυγκρασία αποτελούν παράγοντες κληρονομικούς που προσδιορίζουν την εξέλιξη του ανθρώπου, αφού πιθανά χαρίσματα (κλίσεις, ταλέντα κ.λπ.) ή μειονεξίες (π.χ. σωματική αναπηρία, ασθένειες, διανοητική υστέρηση κ.λπ.) επηρεάζουν τις δυνατότητες εξέλιξης του ανθρώπου και την ποιότητα της ζωής του. Ο γενετικός παράγοντας, λοιπόν, προικοδοτεί το άτομο με συγκεκριμένες δυνατότητες, **όχι όμως με ικανότητες.**

B. Το περιβάλλον

Το περιβάλλον (**φυσικό, κοινωνικό, πολιτισμικό**) είναι εκείνο που μπορεί να μετατρέψει τις δυνατότητες με τις οποίες γεννιέται ένας άνθρωπος σε ικανότητες, αφού η προσωπικότητα και η συμπεριφορά κάθε ατόμου είναι το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης των κληρονομικών δυνατοτήτων αλλά και των ερεθισμάτων που δέχεται το άτομο από το φυσικό και κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον του .

Είδη περιβάλλοντος

Λόγω της ποικιλίας και της πολυμορφίας του περιβάλλοντος, είναι αναγκαία η διαίρεσή του σε ορισμένες κατηγορίες για την καλύτερη μελέτη του. Έτσι διακρίνουμε: το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, το κοινωνικό περιβάλλον, το πολιτισμικό περιβάλλον, το διεθνές περιβάλλον

ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΑΝΘΡΩΠΟΣ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
<p>Βιοτικό περιβάλλον</p> <p>Πανίδα (ζώα)</p> <p>Χλωρίδα (φυτά)</p> <p>Αβιοτικό περιβάλλον</p> <p>Έδαφος - υπέδαφος Νερό Κλίμα</p> <p>ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ</p> <p>Πόλεις Κτίσματα (ιδιωτικά και δημόσια) Οχυρώσεις Δρόμοι Πλατείες Φράγματα Γέφυρες κ.λπ.</p>	<p>Χαρακτηριστικά</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βιολογικά - Πνευματικά - Ψυχικά - Κοινωνικά - Ηθικά - Πολιτικά - Αισθητικά <p>Ανάγκες</p> <ul style="list-style-type: none"> - Βιολογικές - Πνευματικές - Ψυχικές - Κοινωνικές <p>Ζωή</p> <ul style="list-style-type: none"> - Προσωπική - Επαγγελματική <p>Στάση ζωής- συμπεριφορά</p> <p>↙ ↘</p> <p>Θετική Αρνητική</p>	<p>Κοινωνικές ομάδες Χαρακτηριστικά</p> <p>Συνεργάζονται Επικοινωνούν Καταμερισμός εργασίας Οργανώνονται <i>Ηγέτης</i> <i>Θέσεις - ρόλοι</i> <i>Δικαιώματα - υποχρεώσεις</i> Κανόνες συμπεριφοράς Αλληλεπιδρούν Κοινές επιδιώξεις</p> <p>Ευημερία ↗ Ποιότητα ζωής ↘</p> <p>Επίλυση προβλημάτων Παραβατικότητα-ανομία Κοινωνικός έλεγχος-ποινές</p> <p>Κοινωνικοποίηση (μεταβίβαση πολιτισμικών στοιχείων, εκμάθηση ρόλων)</p> <p>Φορείς κοινωνικοποίησης</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οικογένεια - Σχολείο - Παρέα - Εκκλησία - Πολιτεία - ΜΜΕ - Πολιτιστικές εκδηλώσεις

ΧΩΡΕΣ - ΕΘΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ		
<p>Υλικά αγαθά</p> <ul style="list-style-type: none"> - Δομημένο περιβάλλον - Επιστήμη - τεχνολογία - Οργάνωση της οικονομικής ζωής - Εργασία <p>Πνευματικά αγαθά</p> <ul style="list-style-type: none"> - Παιδεία - εκπαίδευση - Γλώσσα - Θρησκεία - Τέχνη - Παράδοση - Διατροφή - Συνήθειες - Ήθη - έθιμα - Ψυχαγωγία - Αθλητισμός - Ηθικές αξίες <p>Πολιτική εξουσία / ηγεσία</p> <p>Δημοκρατικά / ολοκληρωτικά καθεστώτα</p> <p>Θεσμοί/νόμοι</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οικονομικοί - Εκπαιδευτικοί - Κοινωνικοί - Πολιτικοί - Καλλιτεχνικοί - Στρατιωτικοί - Αθλητικοί <p>Επιδιώξεις Επίλυση προβλημάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - Οικονομική ανάπτυξη - Εκπαίδευση - Ασφάλεια - Περιθαλψη - Προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων - Άμυνα 	<p>Χώρες του Α' κόσμου</p> <p>ΗΠΑ Δυτική Ευρώπη Ιαπωνία</p>	<p>Χώρες του Β' κόσμου (πρώην σοσιαλιστικές χώρες)</p> <p>↓</p> <p>Ρωσία Πολωνία Τσεχία Σλοβακία Σερβία Βουλγαρία Ρουμανία Μαυροβούνιο κ.λπ.</p>	<p>Χώρες του Γ' κόσμου (νέα κράτη που ανέκυψαν από την αποαποικιοποίηση της Ασίας και της Αφρικής)</p> <p>Ινδία Πακιστάν Σιγκαπούρη Ταϊλάνδη Ταϊβάν Κίνα κ.λπ.</p> <p>Παγκόσμια de facto εξουσία</p> <p>G20 (η ομάδα των 20 μεγαλύτερων βιομηχανικών χωρών) G77 (συσπείρωση των ασθενέστερων χωρών του Νότου)</p> <p>Υπερεθνικοί οργανισμοί</p> <ul style="list-style-type: none"> - Αμυντικοί - ασφάλειας - Οικονομικοί - Κοινωνικοί - ανθρωπιστικοί - Αθλητικοί - Καλλιτεχνικοί - Πολιτισμικοί - επιστημονικοί <p>Επιδιώξεις Επίλυση προβλημάτων</p> <ul style="list-style-type: none"> - Φτώχεια - υποσιτισμός - Υπερπληθυσμός - δημογραφικό πρόβλημα - Προστασία περιβάλλοντος - Προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων - Ειρήνη - Ασφάλεια - άμυνα - Τρομοκρατία

Συνοπτική παρουσίαση των θεματικών τομέων

Φυσικό περιβάλλον

Το φυσικό περιβάλλον περιλαμβάνει όλα τα βιοτικά στοιχεία (**πανίδα, χλωρίδα**) και τα αβιοτικά στοιχεία (**κλίμα, νερό, έδαφος-υπέδαφος, ύδατα**). Ο άνθρωπος, ως έμβιο ον, αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος, από το οποίο εξαρτάται για την επιβίωσή του και το οποίο επηρεάζει με τις προσπάθειές του να το προσαρμόσει στις ανάγκες του. Η ποιότητα και η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί θεμελιώδες ατομικό, κοινωνικό και πολιτικό δικαίωμα των ανθρώπων, διότι αφορά άμεσα στη ζωή, την υγεία και την ευημερία τους.

Δομημένο περιβάλλον

Ο άνθρωπος, για να προστατευτεί από τα απειλητικά φυσικά φαινόμενα, κατασκεύασε κτίσματα, ιδιωτικά και δημόσια, καθώς και οχυρώσεις για να αντιμετωπίσει εχθρικές επιδρομές. Ο δομημένος χώρος έχει σκοπό να διευκολύνει τις ανθρώπινες λειτουργίες και δραστηριότητες (ατομικές και συλλογικές). Ο τρόπος δόμησης και κατασκευής των χώρων διαβίωσης του ανθρώπου επηρεάζει άμεσα **την ποιότητα της ζωής** του, αφού η ύπαρξή του ως βιολογικής οντότητας και η ψυχική του υγεία είναι συνυφασμένες και άμεσα εξαρτημένες από τον χώρο στον οποίο ζει, κινείται και εργάζεται. Στη σύγχρονη εποχή παρατηρούνται έντονα τα φαινόμενα του γιγαντισμού των πόλεων και της αστικοποίησης, φαινόμενα που επιβαρύνουν ιδιαίτερα την υγεία (σωματική και ψυχική) των ανθρώπων που συνωστίζονται στις μεγαλουπόλεις.

Άνθρωπος

Ο άνθρωπος ως έμβιο ον αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της φύσης αλλά διακρίνεται από τους άλλους ζωντανούς οργανισμούς επειδή διαθέτει νοημοσύνη, την ικανότητα να αρθρώνει λόγο και κοινωνικότητα. Ο άνθρωπος ως βιολογική οντότητα έχει ανάγκες(βιολογικές, πνευματικές, κοινωνικές, ψυχικές)

Κοινωνικό περιβάλλον

Η κοινωνικότητα, δηλαδή η ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική συμβίωση οφείλεται στο γεγονός ότι δεν μπορεί το άτομο να ικανοποιήσει μόνο του τις ανάγκες του και να επιβιώσει σε ένα άξενο και εχθρικό φυσικό περιβάλλον. Η κάλυψη των βασικών αναγκών του ανθρώπου αποτελεί το βασικό κίνητρο για την ένταξή του σε ποικίλες κοινωνικές ομάδες (οικογένεια, παρέα, σχολείο, εργασία κ.λπ.) Στα πλαίσια των κοινωνικών ομάδων έχουν συγκεκριμένες **επιδιώξεις/στόχους** για την επίτευξη των οποίων **συνεργάζονται**. Ανάλογα με τη θέση τους στην κοινωνική ομάδα **αναλαμβάνουν ρόλους** οι οποίοι συνδέονται με συγκεκριμένα **καθήκοντα και υποχρεώσεις**. Τα μέλη των κοινωνικών ομάδων **επικοινωνούν και υπακούουν σε συγκεκριμένους κανόνες συμπερι-**

φοράς για να διευκολυνθεί η συνεργασία τους. Λόγω της τακτικής επικοινωνίας τους **αλληλεπιδρούν και διαμορφώνουν συλλογικά χαρακτηριστικά** που τους διαφοροποιούν από τα μέλη άλλων κοινωνικών ομάδων.

Η κοινωνία (μέσω των κοινωνικών ομάδων) μεταφέρει στα νέα μέλη της το σύνολο του πολιτισμού της μέσω **των φορέων κοινωνικοποίησης** και τα ελέγχει για την τήρηση των κανόνων ενώ αντιμετωπίζει **κοινωνικά προβλήματα** για τα οποία προωθεί λύσεις .

Τέλος **κάθε κοινωνία δέχεται επιδράσεις από τις άλλες κοινωνίες και μεταβάλλεται**, δηλαδή αλλάζει με την πάροδο του χρόνου, χωρίς να χάνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της που τη διακρίνουν από τις άλλες κοινωνίες.

Πολιτισμικό /τεχνητό περιβάλλον

Πολιτισμός είναι το σύνολο των υλικών και πνευματικών αγαθών που δημιουργεί ο άνθρωπος για να καλύψει τις βιολογικές, κοινωνικές και ψυχοπνευματικές ανάγκες του. Πολιτισμός και κοινωνία είναι έννοιες αλληλένδετες, αφού προϊόν της συνεργασίας των κοινωνικών ομάδων είναι η παραγωγή **υλικών και πνευματικών δημιουργημάτων**, με τα οποία ο άνθρωπος προσπαθεί να καλύψει τις ανάγκες του και να δαμάσει τα φυσικά στοιχεία. Ο πολιτισμός, ανάλογα με τη μορφή των επιτευγμάτων (υλικά και πνευματικά), διακρίνεται σε υλικό και ηθικοπνευματικό. Στοιχεία του υλικοτεχνικού πολιτισμού είναι **η τεχνολογία, η οικονομία και το δομημένο περιβάλλον. Με την τεχνολογία και την εργασία** του ο άνθρωπος παράγει αγαθά που του χρειάζονται για την κάλυψη των βιοτικών του αναγκών, καθώς και τα μέσα που διευκολύνουν τη ζωή του. Επίσης, κατασκευάζει μέσα στο φυσικό περιβάλλον χώρους προσαρμοσμένους στις ανάγκες της ζωής και της δράσης του. Το περιβάλλον του τότε παύει να είναι εντελώς φυσικό και μεταμορφώνεται σε **περιβάλλον τεχνητό, ανθρωπογενές**. Ο δομημένος αυτός χώρος χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη κτισμάτων, δρόμων και άλλων δημιουργημάτων. Στοιχεία του ηθικοπνευματικού πολιτισμού είναι: **οι γνώσεις, οι εμπειρίες, η επιστήμη και η τεχνολογία, ο τρόπος παραγωγής των αγαθών, οι ιδέες και οι ιδεολογίες, οι κοινωνικοί και πολιτικοί θεσμοί, οι παραδόσεις, η γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμα, τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα, η θρησκεία, οι συνήθειες, οι προκαταλήψεις, οι νόμοι** κ.λπ.

Σημαντικό ρόλο στην ποιότητα ζωής μιας κοινωνίας παίζει **η πολιτική εξουσία**, αφού αυτή ρυθμίζει με **νόμους και θεσμούς** την οικονομία, την εργασία, την εκπαίδευση και γενικά όλους τους τομείς του δημόσιου βίου.

Διεθνής κοινότητα

- Όπως οι κοινωνικές ομάδες στα πλαίσια μιας οργανωμένης κοινωνίας συνεργάζονται και επικοινωνούν για την επίτευξη των κοινών τους στόχων, έτσι και οι χώρες στα πλαίσια της διεθνούς κοινότητας συνεργάζονται για την από κοινού αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων.
- Όπως η οργανωμένη πολιτικά κοινωνία οργανώνεται **με θεσμούς (πολιτικούς, οικονομικούς, εκπαιδευτικούς, επιστημονικούς, στρατιωτικούς κ.λπ.)** για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων της κοινωνίας, έτσι και οι χώρες στα πλαίσια της διεθνούς κοινότητας επικοινωνούν και συνεργάζονται μέσω των **υπερεθνικών οργανισμών** (στρατιωτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών, ανθρωπιστικών, οικονομικών κ.λπ.) **για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων κρίσεων** (πόλεμος, τρομοκρατία) και των παγκόσμιων προβλημάτων (φτώχεια, υποσιτισμός, περιβαλλοντικά προβλήματα, κλιματικές αλλαγές, παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.λπ.).

Παγκοσμιοποιημένη κοινωνία

Από τον 16ο αι. μ.Χ. οι χώρες και οι λαοί, λόγω των ανακαλύψεων των νέων χωρών και την ανάπτυξη του εμπορίου, επικοινωνούσαν περισσότερο από ό,τι στο παρελθόν, με αποτέλεσμα **τη δημιουργία διεθνών σχέσεων και την πολιτισμική αλληλεπίδραση**. Ωστόσο στη σύγχρονη εποχή, λόγω της τελειοποίησης των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, η οικουμένη έχει μετατραπεί σε ένα «πλανητικό, οικουμενικό χωριό», αφού καταργήθηκαν τα χωροχρονικά σύνορα. Οι αποστάσεις εκμηδενίστηκαν, τα φυσικά/γεωγραφικά σύνορα καταργήθηκαν και η διεθνοποίηση του εμπορίου και του καπιταλιστικού συστήματος προκάλεσε το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. **Η παγκοσμιοποίηση, δηλαδή η μετατροπή της οικουμένης σε μια ενιαία οικονομική, πολιτική και πολιτιστική επικράτεια** διαμορφώνει νέες συνθήκες, οι οποίες επηρεάζουν άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά τις χώρες και τη ζωή των λαών.